

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

Н.О. Будна, З.Л. Головка

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Конспекти уроків

4 клас

Посібник для вчителя

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.32:821.161.2
Б90

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
Гладюк Т.В.
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Богайчук Р.В.

Будна Н.О.

Б90 Позакласне читання : конспекти уроків: 4 кл. : посібник для вчителя / Н.О. Будна, З.Л. Головка. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 88 с.

ISBN 978-966-10-7071-3

У посібнику подано конспекти уроків позакласного читання, зміст яких відповідає Типовим освітнім програмам МОН України, Державному стандарту початкової освіти та збірнику творів «Позакласне читання. 4 клас».

Передбачено використання диференційованих самостійних завдань, тестів, ігор, кросвордів, ілюстративного матеріалу тощо.

Для вчителів початкових класів та студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.32:811.161.2

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
1.	Легенди та притчі українців <i>(варіант 1)</i> .	5	
	Свято українського фольклору <i>(варіант 2)</i> .	10	
2.	Міфи про творення світу і людини.	15	
3.	Не вмирає наша слава.		
	Княжа Україна <i>(варіант 1)</i> .	19	
	Козаччина <i>(варіант 2)</i> .	23	
	Легендарні жінки України в часи козаччини <i>(варіант 3)</i> .	26	
4.	Заходь у гості, щедра осінь.	29	
5.	Україно, ясен мій цвіте!	32	
6.	Людина починається з добра.	38	
7.	Літературні казки.	40	
8.	Як не любити зими сніжно-синьої...	42	
9.	Письменники рідного краю.		
	Тарас Шевченко в художньому слові <i>(варіант 1)</i> .	45	
	«Хотіла б я піснею стати...» <i>(Леся Українка) (варіант 2)</i> .	50	
	Іван Якович Франко <i>(варіант 3)</i> .	55	
	«Виростеш ти, сину...» <i>(Василь Симоненко) (варіант 4)</i> .	58	
10.	Байки.	61	
11.	Цікавий світ навколо тебе.	64	
12.	Прийди, весно, з радістю!	67	
13.	Літературні казки зарубіжних письменників.	73	
14.	Рідний край — Україна.	76	
15.	Школа добрих вчинків.	79	
16.	У кожного є співуча пір'їнка.	82	
17.	Святе слово — рідна мати.	85	

Blank lined paper with horizontal ruling lines.

УРОК 1 (варіант 1)

Дата _____
Клас _____

Тема. Легенди та притчі українців.

Мета уроку. Розширити знання учнів про легенду та притчу як один із жанрів усної народної творчості. Допомогти учням глибше відчувати їх змістові та жанрові особливості. Вчити стисло переказувати і визначати головну думку в прочитаному творі. Виховувати інтерес до усної народної творчості.

Обладнання. Виставка книг, малюнків до прочитаних притч та легенд.

*Додатковий
матеріал до уроку*

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повідомлення теми уроку.

1. Слово вчителя.

— Література кожного народу пройшла два шляхи розвитку — усний і писемний (книжковий). Дуже давно, ще до виникнення писемності, люди склали пісні, розповідали казки, легенди тощо. Ми не знаємо сьогодні авторів цих творів, оскільки передавалися вони від одного покоління до іншого, при цьому часто змінювалися.

Одним із прозових жанрів усної творчості є **легенди**. Завдяки легендам в народній пам'яті збереглися і дійшли до нас відомості про історичне минуле народу, уявлення про причини виникнення різних явищ природи.

Легенди — це усні народні оповідання про події чи людей, оповиті казковістю, фантастикою.

Легендами називають оповіді про святі місця, про походження рослин і тварин.

На відміну від казок, у легендах немає традиційних зачинів. Фантастичний зміст передається через диво, яке створили незвичайні люди. У легендах є повчальний висновок.

Особливості народних легенд:

- вони малі за обсягом;
- у них 2–3 головні персонажі;
- за формою прозові;
- присутність фантастичного вимислу значно більша, ніж насправді, але менша, ніж у казці.

2. Бесіда про притчу.

— *Притча* — це повчальна розповідь з історії чи навколишнього життя, мета якої — викласти духовні чи моральні істини.

Сюжет притчі будується в образній формі, на життєвих ситуаціях, на повсякденних спостереженнях суспільного життя. На перший погляд здається, що зміст притчі дещо прихований і мовлення притчі проводиться наздогад. Але це не так. Притчі мають надзвичайно великий зміст, колосальний задум, неабиякий замисел. Вони винятково дохідливо сприймаються. Притчі уособлюють в собі й світські ситуації, й приповідки, й народні спостереження, й загалом всю народну мудрість, а в Євангелії — ще й Господню науку. Багато притч Ісуса Христа описали святі євангелісти Матвій, Марк, Лука та Іван, і, безперечно, багато притч Ісуса не записані й, на жаль, не дійшли до наших днів.

У перекладі з грецької мови «притча» — це «йти пліч-о-пліч», себто притча пліч-о-пліч ставить відоме з невідомим. Адже дозволяє зрівняти відому істину з невідомою. Істини в притчах подавалися у символах, образах та алегоріях.

III. Актуалізація читацького досвіду.

1. Робота з виставкою книг.

— Чи відповідають темі уроку представлені на виставці книги?

— Назвіть «зайві» книги. Поясніть свій вибір.

- Як ви добирали необхідні твори?
- Чи користувалися ви каталогом?
- Чи допомогла вам анотація під час вибору книжки?

2. Ознайомлення з анотаціями кількох книжок з виставки.

IV. Активізація читацького мислення.

1. Бесіда за змістом прочитаних творів. (*Язичницькі легенди С. Плачинди «Чому не можна бити жаб», «Ластівка».*)

— Чому ці легенди названі язичницькими?

(*Вони виникли в часи до Хрещення Київської Русі. Тоді наші предки були язичниками.*)

— Що вам відомо про вірування язичників?

Язичництво — це не просто релігія, це світогляд, тобто цілісна система уявлень про світ і місце людини в ньому.

В основі світогляду язичників — поклоніння природі: горам, джерелам, гаєм, окремим деревам. Вони обожнювали воду, вогонь, дерева.

Князь Володимир створив Пантеон язичницьких богів, тобто місце, де зібрані зображення різних прадавніх богів. В ньому налічувалося шість богів, серед яких найголовніший — Перун — бог грому, блискавок, дощових хмар.

Під владою Перуна небом управляли ще три боги: Стрибог (бог вітру), Дажбог (бог сонячного світла), Хорс (бог сонячного світила).

За уявленнями наших предків, землею управляли Семарагл (бог рослин) і Мокош (богиня землі і родючості, заступниця вагітних жінок).

— Який письменник записав язичницькі легенди? (*С. Плачинда*)

— Впізнайте за описами язичницьких богів.

а) Була доброю і весільною. Допомогала вдовам і сиротам, навчала жінок рукоділлю та куховарству, оберігала вагітних. (*Богиня Мокош.*)

б) Похмурий, вперто не одружувався. Грізний бог блискавки і грому. (*Перун*)

— Що стало причиною гніву Мокоші? Наслідком її гніву?

— Чому Перун передумав вбити Мисливця та його дружину, яка порушила закон?

— На кого перетворився ледачий Дудар? Мисливець та його дружина?

— Які слова з легенди «Ластівки» є відповіддю на запитання заголовка легенди «Чому не можна бити жаб»? (*Ми ж ваші родичі... Не забувайте цього! Ми колись теж людьми були...»*)

— В чому виявилась ознака фантастичності в цих легендах?

Фізкультхвилинка.

V. Розширення читацького кругозору учнів.

1. Повідомлення вчителя.

— Легенди, які ми обговорили, відображають світогляд наших предків, їх ставлення до природи, людських вчинків.

Після прийняття християнства народ складав легенди, в яких оповідав про події, пов'язані з життям святих; про героїчні сторінки своєї історії.

2. Читання та обговорення легенд.

а) «*Диво на Почаївській горі*».

• Читання легенди мовчки.

• Бесіда за змістом легенди.

— Про яке диво розповідає легенда?

— Що цікавого ви дізналися про Почаївську лавру?

б) Робота в групах.

І група. Легенда «*Див-озеро*».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— Коли і де відбуваються описані події?

— Чому озеро назвали Див-озеро?

— Які фантастичні елементи наявні в легенді?

II група. Легенда «Гора гостра».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— За яких умов могло зникнути Страховисько?

— Що трапилося з юнаком?

— Звідки походить назва квітів «блавати»?

III група. Легенда «Бичівське поле».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— Коли і де відбувалися події?

— Чому поле назвали Бичівське?

IV група. Легенда «Калина і дівчина».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— Коли і де відбувалися події?

— В чому героїзм дівчини Килини?

— Чому дивне дерево назвали Килиною?

V група. Легенда «Дніпро і Десна».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— Ким були колись Дніпро і Десна?

— Що цікавого розповіла легенда про особливості рік?

VI група. Легенда «Заснування Києва».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— Як виникла назва міста за легендою «Заснування Києва»?

— Чи відповідає таке пояснення легенді про трьох братів (Щека,

Хорива, Кия)?

VII група. Легенда «Цвіркун».

Прочитати легенду. Відповісти на запитання.

— Яким ріс хлопчик?

— Чому у володаря хлопчик перестав співати?

— Звідки повелися на нашій землі цвіркуни?

3. Відповіді груп на запитання. Обмін враженнями.

— Які з описаних подій вразили найбільше?

— Хто з дійових осіб запам'ятався найбільше?

VI. Робота над змістом українських народних притч.

1. «Про дивну сонілку».

а) Читання притчі підготовленими учнями.

б) Бесіда за прочитаним.

— Скільки синів було в батьків?

— Яке завдання дав синам батько?

— Що пообіцяв?

— Хто із синів і як виконав це завдання?

— Яка мораль цієї притчі? (*У житті немає нічого потаємного, що не стало*

б явним. І якщо інколи вдається приховати свій злочин від людей, то землю не обдуриш: вона заговорить тоді, коли оглухне серце людське.)

2. «Батьківський скарб», «Нові чоботи».

а) Самостійне читання.

б) Визначення головної думки. (*Скарб — це любов до рідної землі, повага до праці, до заповіту батьків і прадідів.*)

3. «Поради соловейка».

— Прочитайте мовчки.

— Чого вчить ця притча? (*Яке багатогранне наше життя-буття — такий багатогранний світ думок і духовних заповідей мудрості.*)

4. «Подарована писанка».

Самостійне опрацювання.

VII. Підсумок уроку.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.